

CONSIDERAȚII PRIVIND LEGĂTURA DINTRE PRINCIPIUL FORȚEI OBLIGATORII A CONTRACTELOR ȘI PRINCIPIUL EXECUTĂRII ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR

Lect. univ. dr. Daniel Ghiță

Le principe contenu dans l'article 1073 Code civil, à savoir le principe de l'exécution des obligations en nature, représente une conséquence logique du principe de la force obligatoire du contrat conclu entre les parties, tel qu'il est statué par l'art. 696 Code civil. Cette corrélation résulte du fait que l'effet du contrat est représenté par la naissance des obligations, et que le contrat est précisément conclu dans le but de générer les effets des obligations assumées par ledit contrat, c'est à dire leur exécution de façon absolument exacte, et, le cas échéant, par équivalence, mais de façon subsidiaire seulement.

1. Preliminarii. În general, prin efect al obligației civile se înțelege dreptul pe care însăși obligația îl conferă creditorului de a pretinde și de a obține îndeplinirea exactă a prestației la care s-a obligat debitorul¹. Într-o altă definiție, prin efect general al obligațiilor se înțelege dreptul ce este dat creditorului de a urmări și a obține de la debitor îndeplinirea exactă a prestației la care s-a obligat sau de a cere despăgubiri în caz de neexecutare totală sau parțială². Sau, s-a arătat că "efectul comun al oricărei obligații civile este de a-l pune pe debitor în necesitatea juridică de a-și îndeplini prestațiunea promisă și raportul juridic este atins îndată ce prestațiunea datorată a fost făcută creditorului"³.

Aceste definiții nu fac decât să reproducă dispozițiile art. 1073 Cod civil, conform cărora: "creditorul are dreptul de a obține îndeplinirea exactă a obligației", iar în caz de neexecutare, totală sau parțială, sau de executare necorespunzătoare, creditorul "are dreptul la despăgubiri". Prin urmare, se observă că din textul legal, tot ca efect al obligației, rezultă și dreptul creditorului de a pretinde despăgubiri de la debitor, în situația în care acesta nu-și execută obligația executată.

Desigur, efectul obligației se produce pe deplin prin executarea exactă a prestației la care debitorul s-a obligat și pe care părțile au avut-o în vedere, aceasta reprezentând executarea directă sau în natură a obligației. Dacă însă, din diferite motive prestația nu mai poate fi executată în natură, mai exact în natura specifică, așa cum a fost asumată, este admisă *exercitarea prin echivalent*, adică *executarea indirectă*.

Cu privire la executarea directă în natură a obligațiilor trebuie făcute în continuare o serie de precizări. Astfel, raportul juridic obligațional conferă creditorului dreptul de a pretinde debitorului să-și îndeplinească obligația asumată, adică să dea, să facă sau să nu

¹ A se vedea I.Dogaru, P.Drăghici, Teoria generală a obligațiilor, Editura Științifică, București, 1999, p.409; C.Stătescu, C.Bârsan, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Editura All, București, 1994, p.274; P.Demetrescu, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966, p.118.

² A se vedea C.Hamangiu, I.Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, vol. II, Editura All, București, 1998, p. 318.

³ A se vedea D.Alexandrescu, Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român în comparație cu legile vechi și principalele legislațiuni străine, Tipografia Națională, tomul VI, Iași, 1900, p.301.

facă ceva, iar pentru ca obligația să-și producă efectul, trebuie ca această prestație, pozitivă sau negativă să fie executată întocmai. De aici pornind și intrând pe planul executării obligațiilor, rezultă că regula în această materie este că debitorul îndeplinește obligația de bunăvoie⁴. Dacă executarea prestației nu are loc de bunăvoie, se recunoaște creditorului dreptul de a apela la forța coercitivă a statului, pentru a obține executarea forțată a obligației. Însă, trebuie remarcat că și în această situație ceea ce se urmărește este tot executarea în natură a obligației, direct, întocmai cum a fost asumată. Suntem în prezența unei executări silită în natură a obligațiilor, care, așa cum vom vedea se poate face în diferite moduri, unul din mijloacele de constrângere a debitorului la executarea în natură fiind daunele cominatorii.

Suportul legal al conceptului de efect al obligației civile și al posibilității de a obține forțat executarea îl constituie art. 1073 Cod civil, legiuitorul român evitând confuzia făcută de legiuitorul francez între efectele convențiilor și efectele obligațiilor⁵. Pornind de la art. 1218 din Codul civil italian⁶ și având în vedere și precizările doctrinei, legiuitorul român a mers chiar mai departe în această materie, admitând așa cum am demonstrat, prin redactarea art. 1073 Cod civil, principiul executării în natură, și, numai în mod subsidiar, executarea prin echivalent. S-a avut în vedere deci, în primul rând executarea în natură a obligației și numai ca excepție, executarea prin echivalent.

Bineînțeles, aceste efecte prezentate se întâlnesc numai în cazul obligațiilor civile sau perfecte. Însă, există și obligații naturale, imperfecte, care nu dau creditorului dreptul de a urmări îndeplinirea lor. Practic, în cazul obligațiilor perfecte, creditorul are două drepturi și anume, un drept principal, acela de a obține executarea directă, exactă a obligației, executare ce poate fi voluntară sau silită și un drept accesoriu, acela de a obține daune-interese în caz de neexecutare sau de executare tardivă. Mai mult, pe lângă aceste două drepturi, cum corect s-a arătat în literatura de specialitate, creditorul mai are dreptul de a lua măsuri de salvagardare și de conservare a patrimoniului debitorului⁷.

În fine, pentru a se putea produce aceste efecte ale obligațiilor sub forma executării acestora, trebuie ca debitorul să nu fie responsabil de neexecutarea sau de tardivitatea executării obligației sale. Prin urmare, acesta nu este ținut a plăti daune interese față de creditor, decât dacă neexecutarea se datorează culpei sale și dacă este pus în întârziere.

O serie de precizări - nu numai terminologice - se impun a fi făcute în legătură cu corelația dintre efectul obligațiilor care înseamnă executarea acestora, în diferitele forme, și conceptele de stingere și transformare a obligațiilor. Dreptul de creanță al creditorului, în temeiul căruia acesta poate obține de la debitor îndeplinirea prestației, constituie o valoare patrimonială, fiind o componentă a patrimoniului său. Acest drept de creanță figurează în activul patrimoniului sub forma unui bun incorporeal și, uneori, chiar sub forma unui bun corporal atunci când dreptul de creanță este încorporat în titlul constatator al acestuia. Astfel, creditorul poate dispune de dreptul său de creanță ca de oricare alt bun din

⁴ A se vedea I.Dogaru, P.Drăghici, op. cit., p.409.

⁵ A se vedea C. Hamangiu, I.Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p.318; M.Planiol, *Traité élémentaire de droit civil*, sixième édition, tome deuxième, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1912, p.58; G. Baudry - Lacantinerie, L. Barde, *Traité théorique et pratique de droit civil. Des obligations*, troisième édition, tome première, Paris, 1906, p.380.

⁶ Art.1218 C.civil italian: "acela care a contractat obligațiunea este ținut să o execute exact și în lipsă, daune interese".

⁷ A se vedea C. Hamangiu, I.Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p.318.

patrimoniul său, apărând problema transmiterii obligației. În literatura de specialitate această transmitere a obligațiilor a fost considerată ca fiind un efect indirect al obligațiilor⁸.

În ceea ce privește stingerea obligațiilor, Codul civil asimilează executarea cu stingerea obligațiilor, considerând executarea obligațiilor un mod de stingere a acestora. Astfel, în art. 1091 Cod civil se prevede că obligațiile se pot stinge prin plată, novăție, remitere voluntară, compensație, confuziune, pierderea lucrului, anulare sau rezoluțiune, prin efectul condiției rezolutorii și prin prescripție.

În primul rând, această enumerare cuprinde plata ca mod de stingere a obligațiilor. Dar plata, prezentată ca modul firesc de stingere a obligațiilor și reglementată în detaliu, reprezintă tocmai executarea voluntară și în natură a obligației de către debitor și, așa cum am văzut, sunt situații în care debitorul nu face plata, neexecutând voluntar obligația, fiind necesar să se recurgă la procedura executării silită în natură a obligațiilor. Mai mult, dacă obligația nu poate fi executată în natură, voluntar sau silit, creditorul poate apela la executarea silită prin echivalent, adică prin despăgubiri.

De aceea, într-o opinie s-a considerat că termenul de "plată" este insuficient de cuprinzător pentru a acoperi toate posibilitățile creditorului de a obține realizarea creanței sale prin executarea obligației, propunându-se sintagma de *executare a obligațiilor* pentru a înlocui termenul de plată. Această sintagmă are un sens mai larg, în care este inclusă și plata. Totuși în această construcție executarea obligațiilor și implicit plata sunt tratate ca moduri de stingere a obligațiilor⁹. De precizat că numai executarea în natură voluntară sau silită este inclusă în categoria modurilor de stingere a obligațiilor. Executarea prin echivalent este tratată în materia răspunderii civile.

Dar operațiunea juridică a plății duce la realizarea dreptului de creanță al creditorului, iar obligația se stinge prin obținerea prestației datorate. Acest lucru înseamnă de fapt, realizarea efectului normal al obligației și de aceea plata este considerată un mod de executare a obligației, în natură și voluntar, și prezentată ca un efect al obligațiilor¹⁰. Mai mult, stingerea obligației este o consecință a executării prestației, obligația stingându-se pentru că a fost executată și, prin urmare, cele două noțiuni nu trebuie asimilate, așa cum face art. 1091 Cod civil¹¹.

Executarea obligației constituie efectul specific al raportului juridic obligațional, distinct de stingerea acestuia, stingere care se poate produce și fără ca aceasta să fie executată. Acest lucru se întâmplă în toate celelalte cazuri în care operează unul din modurile de stingere propriu-zise a obligației, cum ar fi: prescripția, compensația, novăția, confuziunea, remiterea voluntară, pierderea lucrului, anularea sau rezoluțiunea sau prin efectul condiției rezolutorii.

Cu privire la această enumerare, se observă că include și categorii care nu reprezintă propriu-zis moduri de stingere a obligațiilor, cum ar fi novăția, nulitatea și rezoluțiunea sau prescripția¹². Astfel novăția este un mod de transformare a obligațiilor, care înseamnă stingerea obligației vechi și nașterea concomitentă a unei obligații noi. Nulitatea și rezoluțiunea nu sting obligația, ci au ca efect desființarea retroactivă a raportului juridic, ca și când nici nu ar fi existat. La fel, în dreptul nostru prescripția nu este

⁸ A se vedea T.R.Popescu, P.Anca, Teoria generală a obligațiilor, Editura Științifică, București, 1968, p.293.

⁹ A se vedea L.Pop, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Tratat, Ed. a II-a, Editura Fundației "Chemarea", Iași, 1998, p.462.

¹⁰ A se vedea C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.328.

¹¹ A se vedea T.R.Popescu, P.Anca, op. cit., p.293.

¹² A se vedea C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.328; L.Pop, op. cit., p.461.

un mod de stingere a obligațiilor, ci duce doar la stingerea dreptului la acțiune în sens material, dreptul subiectiv civil de creanță continuând să existe. Totuși unii autori tratează prescripția la materia stingerii obligațiilor¹³. Deoarece transformă o obligație civilă, perfectă într-o obligație naturală imperfectă s-a propus și considerarea ca un mijloc de transformare a obligațiilor civile¹⁴.

Așadar, cu rezerva de a include executarea obligației pentru modurile de stingere a obligațiilor, acestea cuprind: compensația, confuziunea, darea în plată, remiterea de datorie și imposibilitatea fortuită de executare. Autorii care includ executarea obligației printre modurile de stingere, atunci când clasifică aceste moduri, o consideră ca fiind o modalitate prin care se realizează dreptul de creanță al creditorului, fapt de altfel de necontestat.

2. Corelația dintre art. 969 și art. 1073 Cod civil. Principiul cuprins în art. 1073 Cod civil și anume principiul executării în natură a obligațiilor, nu este altceva decât consecința firească a art. 969 Cod civil, care cuprinde un alt principiu de bază, principiul forței obligatorii sau obligativității contractului între părți.

În cele ce urmează vom încerca să surprindem legătura care există între art. 969 Cod civil și art. 1073 Cod civil și să justificăm existența lor separată în Codul civil. Dacă din punct de vedere practic și al finalității lor, ambele principii nu fac altceva decât să asigure respectarea convențiilor și executarea exactă a obligațiilor asumate prin acestea, din punct de vedere teoretic planurile pe care se manifestă fiecare sunt diferite. Astfel am văzut ce se înțelege prin efect al obligațiilor, dreptul conferit creditorului de a pretinde și de a obține de la debitor îndeplinirea exactă a prestației la care este obligat, de unde a rezultat și principiul executării directe, în natură a obligațiilor (art. 1073 Cod civil). Art. 969 Cod civil cuprinde și un principiu foarte important al efectelor actului juridic în general (și al contractului ca specie a actului juridic) și anume principiul forței obligatorii *pacta sunt servanda*.

În literatura juridică, prin efecte ale actului juridic civil se înțeleg drepturile subiective și obligațiile civile la care dă naștere, pe care le modifică sau stinge un asemenea act sau, într-o exprimare mai generală, efectul oricărui act juridic constă în legarea anumitor persoane - subiecte de drept civil în și prin raporturi juridice civile, adică realizarea unor legături juridice¹⁵. La fel, în privința contractelor care sunt o specie a actelor juridice civile și anume acele acte juridice civile de formație bilaterală sau plurilaterală, prin efecte înțelegem nașterea unor drepturi și obligații¹⁶. Dacă avem în vedere faptul că actul juridic civil, respectiv contractul, reprezintă izvoare ale obligațiilor, noțiunea de efect al acestora definită în acest fel ne apare ca fiind corectă. Mai mult, ceea ce pentru raportul juridic civil reprezintă, așa cum am văzut, conținutul său, pentru actul juridic, respectiv pentru contractul care generează acel raport, reprezintă efectele sale.

Având în vedere această corelație între contract, ca principal izvor al obligațiilor civile, efectul contractului și nașterea obligațiilor contractuale, ne apare ca deplin justificat demersul nostru în privința tratării efectelor imediate și chiar viitoare ale contractului. Astfel, contractul are drept efect nașterea obligațiilor, iar executarea acestora constituie

¹³ A se vedea T.R.Popescu, P. Anca, op. cit., p.411 și urm.

¹⁴ A se vedea L.Pop, op. cit., p.462.

¹⁵ A se vedea I.Dogaru, Drept civil român, Tratat, vol. I, Editura Euroap, Craiova, 1996, p.268; Gh.Beleiu, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Casa de Editură și Presă "Șansa", București, 1992, p.161.

¹⁶ A se vedea C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.53; T.R.Popescu, P.Anca, op. cit., p.107; C.Hamangiu, I.Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p.516.

scopul în vederea căruia părțile l-au încheiat. Această executare, în primul rând în natură a obligațiilor, nu prezintă însă altceva decât efectul obligațiilor. Cu alte cuvinte, efectul contractului îl reprezintă nașterea obligațiilor, iar contractul se încheie în scopul de a se produce efectele obligațiilor asumate prin acel contract, adică executarea lor întocmai exactă și numai în subsidiar, prin echivalent.

Așadar, afirmația făcută că principiul cuprins în art. 1073 Cod civil este consecința firească a celui alt principiu din art. 969 Cod civil, este demonstrată.

Legiuitorul român, în Codul civil, mai logic decât cel francez, nu confundă efectul convențiilor cu cel al obligațiilor, tratându-le separat, în art. 969 - 985 Cod civil efectele contractelor și respectiv, în art. 1073 - 1090 Cod civil - efectele obligațiilor (capitolele III, respectiv VII din titlul al III-lea, cartea a III-a)¹⁷.

Codul civil român, spre deosebire de cel francez, evită această eroare, urmând în această privință împărțirea Codului italian.

De altfel chiar și definiția dată de Codul civil român contractului este mai exactă decât cea din Codul civil francez. Art. 942 din Codul civil român, identic cu art. 1098 din Codul civil italian definește contractul ca fiind "acordul între două sau mai multe persoane, pentru a constitui sau stinge între dânșii raporturi juridice"¹⁸. În general, se acceptă că în legislația noastră termenul de contract este echivalent cu acela de convenție, chiar titlul III din Codul civil fiind intitulat "Despre contracte sau convenții". Totuși, în literatura de specialitate, pornindu-se de la art. 1101 din Codul civil francez (text ce nu a fost reprodus în Codul civil român), se face uneori distincție între convenție și contract, considerându-se contractul drept o specie a convenției¹⁹. Textul din Codul civil francez definește contractul ca fiind "o convenție prin care una sau mai multe persoane se obligă să dea, să facă sau să nu facă ceva", și astfel s-a considerat că sfera efectelor convenției ar fi mai extinsă decât aceea a contractului, cuprinzând orice acord de voință menit să producă efecte juridice, adică nu numai de a naște sau de a transmite un drept, ci și de a modifica sau de a stinge o obligație. Contractul ca specie, în aceeași opinie, ar putea numai să creeze sau să transmită astfel de drepturi și obligații.

Această diferențiere nu a fost acceptată de majoritatea autorilor de specialitate, considerând-o fără temei față de redactarea textelor din cod. De altfel, nici etimologic nu se poate justifica o atare distincție între contract (*cum trahere*) și convenție (*cum venire*)²⁰.

În privința confuziei dintre efectele contractului și efectele obligației, și autorii francezi de specialitate o sesizează, considerând-o ca fiind o confuzie a legiuitorului. Astfel, Codul civil francez confundă efectele obligațiilor cu efectele convențiilor, art. 1101 - 1233 ocupându-se practic de amândouă²¹. Însă, în doctrină, conceptele au fost diferențiate, prin efect al convenției înțelegându-se nașterea, modificarea, transmiterea sau stingerea drepturilor și obligațiilor²², pe când prin efect al obligației se înțelege dreptul conferit creditorului de a obține de la debitor executarea acelei obligații²³.

¹⁷ A se vedea C.Hamangiu, I. Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., 516.

¹⁸ A se vedea D. Alexandresco, op. cit., tomul IV, Iași, 1898, p.9.

¹⁹ Idem.

²⁰ A se vedea T.R.Popescu, P.Anca, op. cit., p. 21.

²¹ A se vedea G. Baudry - Lacantinerie, L.Barde, op. cit., p.380; M.Planio, G.Ripert, *Traité pratique de droit civil français*, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, tome VII, 1931, p.67; M.Planio, op. cit., p.58.

²² A se vedea M.Planio, G. Ripert, op. cit., p.67.

²³ A se vedea M.M. Aubry et Rau, "Cours de droit civil français, tome quatrième, Paris, Imprimerie et librairie générale de jurisprudence "Marchat et Billard", 1902, p.148.

În examinarea efectelor contractului în literatura de specialitate se asimilează uneori acest concept cu puterea obligatorie a acestuia, analizându-se principiul obligativității contractului din două puncte de vedere și anume, obligativitatea contractului în raporturile dintre părțile contractante și obligativitatea contractului în raporturile cu alte persoane, care nu au calitatea de părți contractante. Acest din urmă aspect este reprezentat de principiul relativității efectelor contractului²⁴.

Însă în mod corect și riguros, având în vedere și dispozițiile Codului civil care consacră două principii specifice contractului, analiza efectelor contractului trebuie făcută pe două planuri: între părți și față de terți. Trebuie avut în vedere și ceea ce se înțelege prin principii ale efectelor contractului, și anume regulile de drept civil care arată cum și față de cine se produc aceste efecte.

Între părțile contractante efectele contractului sunt guvernate de principiul forței obligatorii a contractului, iar în ceea ce privește efectele contractului față de terți se aplică principiul relativității efectelor contractului. O consecință și, în același timp, o garanție a principiului forței obligatorii a contractului este irevocabilitatea sa. Acest aspect a fost de asemenea ridicat la rangul de principiu, astfel că în materia efectelor contractelor, în general, acționează trei principii: principiul forței obligatorii, principiul irevocabilității și principiul relativității²⁵.

Aceste principii sunt aplicabile actului juridic în general, însă Codul civil consacră două articole, 969 și 973, numai principiilor efectelor contractelor. Ele se aplică prin analogie tuturor actelor civile, deci și actului juridic civil unilateral.

Prin prisma analizei de față ne interesează în primul rând principiul forței obligatorii și consecința acestuia irevocabilitatea contractului.

Dar și principiul relativității efectelor contractului, cunoscut și prin adagiul *res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest*, precum și problema opozabilității contractului față de terți, sunt deosebit de importante. Art. 973 Cod civil dispune: "convențiile n-au efect decât între părțile contractante", ceea ce înseamnă că efectele obligatorii ale contractului privesc numai părțile contractante, nimeni neputând fi obligat prin voința altei persoane. Altfel spus, contractul produce efecte numai față de autorii lui, neputând să profite sau să dăuneze altor persoane, dând naștere la drepturi și obligații numai pentru părți. De la acest principiu există excepții aparente, când numai la prima vedere suntem în prezența unor abateri de la relativitate (situația avânzilor-cauză, promisiunea faptei altuia, reprezentarea, acțiunile directe pentru invocarea contractului de către un terț), precum și excepțiile reale, cum ar fi stipulația pentru altul, însă numai în ceea ce privește latura activă a obligației²⁶.

În strânsă legătură cu principiul relativității efectelor contractului este și problema opozabilității față de terți a contractului, întrucât acesta privit ca o realitate socială este opozabil față de oricine, chiar și față de persoanele care nu au participat la încheierea lui. Opozabilitatea nu se află în contradicție cu principiul relativității efectelor, neînsemnând că terțele persoane devin obligate prin contract, ci doar că acestea din urmă, prin situațiile juridice cărora le dă naștere, trebuie să fie respectate și de către alte persoane decât părțile. O excepție de la opozabilitatea față de terți a contractului o întâlnim în materia simulației.

Practic opozabilitatea contractului față de terți este tot o consecință a aplicării principiului forței obligatorii a acestuia, însă pe planul efectelor față de terți.

²⁴ A se vedea C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.53.

²⁵ A se vedea Gh.Beleiu, op. cit., p.164.

²⁶ Pentru dezvoltări, idem., p.167 și urm.; C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.59 și urm.; I.Dogaru, P.Drăghici, op. cit., p.135 și urm.; L.Pop, op. cit., p.90 și urm.

Revenind la efectele contractului între părți, trebuie precizat că în afară de principiile expuse, aplicabile tuturor contractelor, mai există și efecte specifice ale contractelor sinalagmatice, efecte derivate din interdependența obligațiilor născute din asemenea contracte: executarea concomitentă a obligațiilor reciproce, excepția de neexecutare a contractului, suportarea riscului contractului, rezoluțiunea și rezilierea contractului.

Aceste aspecte, în special excepția de neexecutare, rezoluțiunea și rezilierea, acționând pe planul executării contractelor pot fi privite în relație cu celelalte mijloace juridice puse la îndemâna părților pentru a obține executarea.

Deși aparent atât excepția de neexecutare a contractului, cât și rezoluțiunea, rezilierea și riscul contractului înseamnă o neexecutare a acestuia, totuși ele se întemeiază tot pe caracterul obligatoriu al contractului și pe necesitatea îndeplinirii obligațiilor născute din contract, nereprezentând o abatere de la principiul forței obligatorii a contractului. Dimpotrivă, acestea reprezintă o formă specifică de sancțiune a încălcării obligativității contractului. Riscul contractului, de asemenea, impune găsirea unei soluții pentru contractul valabil încheiat, dar neexecutat pentru cauze independente de voința părților, cu temei tot în caracterul obligatoriu al contractului.

Înainte de a trece la prezentarea principiului forței obligatorii a contractului, trebuie arătat că un prim pas în aplicarea principiilor efectelor contractelor este denumirea efectelor acestora, operația care constă în precizarea drepturilor subiective și a obligațiilor civile cărora părțile au voit să le dea naștere. Cu alte cuvinte, determinarea efectelor constă în stabilirea clauzelor ce încorporează voința părților de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații, adică stabilirea conținutului contractului. Acest lucru se realizează prin intermediul operațiunii numită interpretarea contractelor²⁷.

Principiul forței obligatorii a contractului este consacrat de art. 969 Cod civil, care, într-o exprimare foarte sugestivă, arată: "convențiile legal făcute au putere de lege între părțile contractante".

Acest principiu mai este exprimat și într-o formulare arhicunoscută, *contractul este legea părților* sau prin adagiul *pacta sunt servanda*.

Astfel, principiul forței obligatorii reprezintă acea regulă a efectelor contractelor potrivit căreia contractul legal încheiat se impune părților întocmai ca legea²⁸, fiind obligatoriu pentru părți, și nu facultativ.

Acest principiu, deși exprimat în Codul civil ca referindu-se doar la contracte, este specific tuturor actelor juridice.

Desigur, asemănarea dintre contract și lege nu are alt scop decât acela de a sublinia că părțile legate prin contract trebuie să-și execute obligațiile asumate ca și cum acestea ar rezulta din lege. Contractul ca *lege a părților* nu se confundă cu legea, aceasta din urmă conținând reguli de conduită generale, abstracte și impersonale, obligatorii pentru toți subiecții de drept, pe când contractul obligă numai părțile între care s-a încheiat și eventual avânzilor cauză.

Dar, puterea obligatorie a contractului derivă din *puterea de lege*, pe care însăși legea o recunoaște contractului în raporturile dintre părți. De asemenea trebuie precizat că numai respectarea normelor imperative ale legii se impune la încheierea contractului, astfel

²⁷ Pentru dezvoltări a se vedea C.Stătescu, C.Bârsan, p.54 și urm.; I.Dogaru, P.Drăghici, op. cit., p.126 și urm.

²⁸ A se vedea Ghe. Beleiu, op. cit., p.164; G.Boroi, Drept civil. Teoria generală, Editura ALL, București, 1997, p.157.

încât prin contract se poate deroga de la normele juridice cu caracter dispozitiv, mai exact supletiv.

Pentru a putea fi obligatorii, contractele trebuie încheiate în conformitate cu legea, fapt ce rezultă și din art. 969 Cod civil, care se referă la "convențiile legal făcute".

Expresia "au putere de lege" este similară celei folosite de redactorii Codului civil francez, care au spus "*tiennent lieu de loi*", art. 1134 alin. 1 Cod civil francez exprimând foarte energic forța obligatorie a contractului prin redactarea: "*les conventions légalement formées lieu de loi á ceux qui less out faites*". Cu alte cuvinte, fiecare este obligat prin contractul pe care îl încheie, la fel ca atunci când obligația i-ar fi impusă prin lege²⁹. Această regulă nu era nouă nici în Codul civil francez, în dreptul roman întâlnindu-se în mai multe forme. Astfel, jurisconsultul Ulpian spunea: "*contractus legem ex conventionne accipiunt*" sau "*hoc servabitur quod initio convenit (legem enim contractus dedit)*". Marele jurist consult Domat a preluat aceste idei, redându-le sub forma în care vor apărea ulterior în Codul civil francez³⁰.

Puterea de lege a contractului se impune și față de instanța de judecată, care judecând litigiul intervenit între părți, este obligată să țină seama de clauzele contractului și să le asigure executarea, ca și când ar fi vorba de aplicarea dispozițiilor unei legi.

Fundamentul principiului forței obligatorii se regăsește în necesitatea asigurării stabilității raporturilor juridice născute din contracte, ceea ce conferă în final siguranța circuitului civil și, de asemenea principiul se întemeiază pe imperativul moral al respectării "cuvântului dat"³¹.

În literatura de specialitate aceste fundamente ale principiului au fost completate, considerându-se că principiul *pacta sunt servanda* se înscrie în rândul cerințelor societății înseși, cerințe întărite cu puterea pe care dreptul le-o conferă. Astfel, principiul nu decurge numai din voințele individuale ale părților contractante ci constituie un adevărat imperativ social, societatea însăși impunând respectarea strictă a contractelor legal încheiate, numai așa realizându-se drepturile subiective ocrotite juridic³².

Mai mult, forța obligatorie a contractelor constituie o consecință a principiului libertății și legalității părților contractante, dar în doctrina clasică a dreptului civil acest principiu a fost fundamentat și pe teoria autonomiei de voință, conform căreia orice limitare a libertății omului poate fi numai rezultatul voinței sale. De aici, rezultă forța obligatorie a contractului atât pentru părți, cât și pentru instanța de judecată³³.

Se observă că se dă prioritate astfel voinței interne a părților, care determină în mod liber efectele contractului, și nu voinței declarate, externe. De aceea, art. 970 Cod civil face precizări în sensul executării convențiilor cu bună-credință și arată că acestea obligă nu numai la ceea ce este prevăzut expres, ci și la toate urmările pe care echitatea, obiceiul sau legea le dau obligației după natura sa.

Judecătorul nu poate interveni, chiar la cererea uneia dintre părți, pentru a revoca sau modifica un contract, cu excepția cauzelor determinate de lege.

Așadar, judecătorul nu poate restabili o echivalență între obligațiile părților, prin modificarea unor clauze ce par prea oneroase pentru una dintre părți.

²⁹ A se vedea M.Planiol, op. cit., p.383; A. Bénabent, Droit civil. Les obligations, 5-e édition, Montchrestien, Paris, 1995, p.134..

³⁰ A se vedea G.Baudry - Lacantinerie, L.Barde, op. cit., p. 382.

³¹ A se vedea I.Dogaru, op. cit., Tratat, p.275.

³² A se vedea C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.58.

³³ A se vedea A. Weill et Fr. Terre, Droit civil. Les obligations, Dalloz, Paris, 1975, p.377; în același sens, T.S., sec.civ., dec. nr. 64/1981 și 1784/1981, C.D 1981, p.59 și 95.

Practic, o aplicare a acestei reguli și în final a principiului forței obligatorii, se găsește în modalitatea de funcționare a clauzei penale, judecătorul neputând să schimbe valoarea daunelor interese fixate prin aceasta (art. 1087 Cod penal).

Numai în mod excepțional, judecătorul poate interveni în favoarea debitorului acordându-i termene de grație (art. 1021, 1101 Cod civil).

Uneori însă legea poate interveni pentru a modifica contractele, limitând practic autonomia de voință părților, în scop de echitate sau pe baza interesului public³⁴. Acest lucru se întâmplă atunci când o lege nouă se aplică unor contracte încheiate înainte de intrarea ei în vigoare, însă numai dacă acea lege cuprinde norme de natură imperativă. Așadar, de regulă, legea nouă nu se aplică efectelor în curs ale contractului, cuprinzând norme dispozitive și astfel ea manifestă respect față de contractul încheiat între părți, întărindu-se stabilitatea circuitului civil.

Intervenția legiuitorului în contracte, pentru a le modifica, poate viza durata acestora sau executarea prestațiilor, iar formele principale de intervenție sunt: prorogarea legală a contractelor, moratoriul legal, încetarea contractelor sau revizuirea întinderii prestațiilor³⁵.

Sunt cazuri de restrângere a forței obligatorii și ipotezele în care contractul încetează înainte de termen, datorită dispariției unui element al său (de exemplu, contractul de mandat încetează prin moartea, interdicția, insolvabilitatea și falimentul mandantului sau mandatarului (art. 1552 Cod civil) sau contractul de locațiune se desființează când lucrul a pierit total sau în parte (art. 1439 Cod civil). De fapt, acestea sunt tot situații prevăzute de lege, cu privire la contractele *intuitu personae* sau cu privire la un element esențial al contractului.

Există și posibilitatea suspendării temporare a puterii obligatorii a contractului atunci când pe parcursul existenței unui contract cu executare succesivă, intervine un caz de forță majoră, care împiedică executarea obligațiilor.

O consecință a principiului forței obligatorii a contractelor este, așa cum am arătat irevocabilitatea contractelor, regulă menită să asigure, în ultimă instanță, tot executarea acestora așa cum au fost încheiate. Strânsa legătură dintre irevocabilitatea și obligativitatea contractelor explică de ce unii autori nici nu le analizează distinct, ca două principii.

Irevocabilitatea exprimă ideea că un contract nu poate fi revocat decât prin acordul părților. Prin excepție, contractul poate fi desființat prin voința unei singure părți numai pentru cauze autorizate de lege. În acest sens art. 969 Cod civil în alin. 2 dispune: "convențiile se pot revoca prin consimțământul mutual sau din cauze autorizate de lege".

În același sens, actului unilateral nu i se poate pune capăt prin manifestarea de voință în sens contrar, din partea autorului.

Textul legal prevăzând revocarea convenției prin consimțământul mutual al părților, nu instituie o excepție de la principiul irevocabilității (excepțiile constituindu-le celelalte cazuri de revocare), ci instituie regula simetriei în contracte. Aceasta înseamnă că, așa cum contractul se încheie prin acordul de voință al părților - *mutus consensus* - tot astfel, el poate fi desfăcut sau revocat - *mutus dissensus* -.

Prin excepție, sunt cazuri când contractul poate fi revocat prin voința unei singure părți, pe cale unilaterală. Asemenea situații sunt prevăzute expres de lege, dar există posibilitatea ca părțile să prevadă chiar în contractul ce se încheie posibilitatea de denunțare unilaterală a acestuia. Condițiile ce trebuiesc întrunite pentru funcționarea unei asemenea clauze sunt: aceasta să nu fie inserată într-un contract declarat de lege ca fiind irevocabil și

³⁴ A se vedea C.Hamangiu, I.Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu, op. cit., p.517.

³⁵ A se vedea L.Pop., op. cit., p.67 - 68; C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., 59.

să nu reprezinte o condiție pur potestativă din partea celui care se obligă. De asemenea, există excepții de la irevocabilitate și în privința actelor juridice civile unilaterale³⁶.

În virtutea acestor principii expuse, partea contractantă, ca titular de drepturi subiective civile dobândite prin contract, este îndreptățită a pretinde celeilalte părți satisfacerea acestor drepturi, adică executarea obligațiilor asumate. În consecință, partea contractantă poate face apel la toate mijloacele de constrângere, prevăzute de lege, pentru a sili pe cealaltă parte să execute obligația izvorâtă din contract. Printre acestea se numără și daunele cominatorii sau amenzile cominatorii, care ne apar astfel ca mijloace de a aduce la îndeplinire a principiului obligativității contractelor, cu consecința acestuia executarea întocmai a obligațiilor. În final, partea interesată poate face apel și la forța de constrângere a statului pentru a obține executarea directă, iar, dacă aceasta nu mai este posibilă, să obțină daune-interese. Astfel reiese că principalul scop al instituirii principiului obligativității contractului este acela de a determina executarea întocmai, exactă a tuturor prestațiilor la care părțile s-au obligat prin contract, creditorul având dreptul să utilizeze toate mijloacele juridice oferite de lege pentru a obține executarea în natură a prestațiilor la care debitorul s-a obligat. Dacă executarea în natură nu se poate realiza, obligația debitorului se transformă în daune-interese, în despăgubiri, angajându-se răspunderea lui contractuală.

³⁶ Pentru dezvoltări și exemple, a se vedea Gh. Beleiu, op. cit., p.166 - 167; I.Dogaru, op. cit., Tratat, p.278 - 280; C.Stătescu, C.Bârsan, op. cit., p.58 - 59; L.Pop, op. cit., p.61 - 63; I.Dogaru, P.Drăghici, op. cit., p.134.